

als het ander Japan in een volledige chaos zou hebben gestort: een zeer zwaar wegende *politieke* overweging, maar geen juridische – juridisch was er natuurlijk alle reden om de rol van de keizer aan een strafrechtelijk onderzoek te onderwerpen.

Was dus het proces voor het *International Military Tribunal for the Far East* op dit ene punt (een kernpunt naar het gevoelen van al diegenen die jarenlang in Hirohito's naam op velerlei wijzen waren getreiterd en mishandeld) onvolledig, op andere punten was het niet overtuigend doordat het van de besluitvorming in Japan een te simplistische visie gaf. Dat Japan van de invasie van Mandsjoerije af (1931) naar de heerschappij in Oost-Azië had gestreefd, dat het in '37 China had aangevallen, dat het, toen de Amerikanen in wezen geëist hadden dat het zijn imperialistische doeleinden zou opgeven, in december '41 tot nieuwe agressie was overgegaan, was duidelijk en even duidelijk was dat op grote schaal oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid waren gepleegd<sup>1</sup> – veel minder duidelijk was, in hoeverre de acht-en-twintig Japanners die terechtstonden, voor dat alles *individueel* verantwoordelijk waren geweest. De *Prosecution* karakteriseerde hen als 'samenzweerdens': leden van een beperkte groep die van meet af aan bewust, systematisch en zelfstandig misdadige doeleinden had nagestreefd – in werkelijkheid evenwel kon Japans politiek vóór Pearl Harbor niet in alle opzichten worden losgemaakt van de politiek der Verenigde Staten en waren er tenslotte, als men de acht-en-twintig schuldig verklaarde, tientallen anderen die even schuldig waren.

Was het proces te Neurenberg op dat laatste punt even kwetsbaar? Neen: daar stonden inderdaad, voorzover nog in leven, de topfiguren van het Derde Rijk terecht en bovendien werden er na afloop van het proces tegen de *major war criminals* door een Amerikaans militair gerechtshof nog elf andere groepen vooraanstaande Duitsers wegens hun betrokkenheid bij agressie *c.q.* wegens oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid vervolgd.<sup>2</sup> In Tokio bleef het wat de vooraanstaande Japanners betrof bij dat ene proces.

<sup>1</sup> De Amerikaanse *Chief Prosecutor* werd door *Prosecutors* terzijde gestaan: één voor elke mogendheid die naast Amerika partij was bij het proces. Als *Prosecutor* voor Nederland trad mr. W. G. F. Borgerhoff Mulder op, tevoren raadshoor in het Haagse Bijzonder Gerechtshof. Er waren onder hem twee *Associate Prosecutors*. Zij legden aan het hof een grote hoeveelheid documenten voor, waaruit bleek welke oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid Japan in Nederlands-Indië had bedreven en welk beleid daar was gevoerd. Deze werden toegelicht door mr. K. A. de Weerd. <sup>2</sup> Die elf processen werden gevoerd tegen hoge militairen van het Ober-